

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кримінологічна асоціація України

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
та ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ
на СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Харків, 5 жовтня 2012 р.)

Харків
ХНУВС
2012

Світлана Олександрівна Книженко КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	308
Наталія Володимирівна Ковальова СЛІДЧИЙ СУДДЯ, ЯК ПРЕДСТАВНИК СУДОВОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ	311
Владислав Володимирович Колесников ПОНЯТТЯ «ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ»	315
Ірина Сергіївна Колеснікова АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ	319
Олександр Миколайович Косий ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ ЯК СКЛАДОВІ ЧИННИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	322
Олександра Олександрівна Кочура ПРО ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПІЛОГО ПРИ ПРОВАДЖЕННІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	329
Наталія Станіславівна Кравченко ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗГІДНО НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	335
Олександр Анатолійович Кравченко ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ДОПУСТИМОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	339
Ігор Олегович Крєпаков ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТА ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИК	343
Олександр Олександрович Кривцун ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ПО ПІДГОТОВЦІ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗНАКІВ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ	348
Сергій Сергійович Кудінов ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ, КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ ПОВІТРЯНОМУ, МОРСЬКОМУ ЧИ РІЧКОВОМУ СУДНІ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ	350
Олег Борисович Кучерявенко ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ СИМУЛЯЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ SARAT-3 ПРИ ПРОВЕДЕННІ АВТОТЕХНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В НДЕКЦ ПРИ ГУМВС УКРАЇНИ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	354
Сергій Павлович Лапта ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СТОРОНИ ЗАХИСТУ З ЕКСПЕРТОМ ЗА НОВИМ	

Кравченко Наталія Станіславівна –
слухач Навчально-наукового інституту
управління групи Національна
академія внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ОПРАТИВНИХ ЗГІДНО НОВОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Розкриття злочинів у сучасних умовах є результатом колективних дій правоохоронних органів і перебуває у прямій залежності від рівня організації взаємодії між ними. Поняття "взаємодія" розкривається багатьма галузями знань і кожна намагається сформулювати власне визначення. Не обійшли увагою дане визначення і криміналісти. Так, Р.С. Белкін розглядає взаємодію як одну з форм організації розслідування злочинів, що полягає у передбаченому законом співробітництві слідчого з органом дізнання, узгодженому за цілями, місцем і часом. Вона здійснюється в межах їхньої компетенції з метою повного і швидкого розкриття злочинів, всебічного та об'єктивного розслідування кримінальної справи, розшуку злочинця, викрадених коштовностей та інших об'єктів, суттєвих для справи [4, с. 31].

Подібне визначення взаємодії органу дізнання і слідчого наводить також Б. Вікторов, але звертає увагу на те, що вона може ґрунтуватись як на законах, так і підзаконних актах [5, с. 25].

Схоже з Р.С. Белкіним визначення взаємодії розглядає І. Гуткін, але він вказує на співробітництво між органами, не підлеглими один одному [6, с. 70].

На мою думку, найбільш повне визначення взаємодії формулює С. Слінько, який визначив цей чинник як необхідний, що ґрунтується на законі і відомчих нормативних актах, координований за проміжними цілями напрям діяльності незалежних один від одного щодо адміністративності органів, що спрямовується слідчим і здійснюється за комплексного сполучення та ефективного використання повноважень, методів і форм, властивих кожному із них, для розкриття злочинів, припинення злочинного діяння і встановлення обставин, які входять до предмета доказування у кримінальній справі [7, с. 13].

Звернення багатьох авторів до визначення поняття взаємодії і спроби побудувати універсальне, яке б охоплювало усі важливі риси такої спільної діяльності слідчих та оперативних підрозділів, зумовлюється як актуальністю даного питання, так і відсутністю його визначення у кримінально-процесуальному законі.

Історична ретроспектива розвитку українського суспільства свідчить про постійний пошук компромісу між необхідністю ефективної боротьби зі злочинністю та дотриманням принципу справедливості, забезпеченням реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, економії сил, засобів, коштів тощо.

13 квітня 2012 року Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі новий КПК України), розроблений робочою групою при Адміністрації Президента України Віктора Федоровича Януковича.

В кримінальному процесуальному законодавстві України, у зв'язку з набуттям його чинності з 19 листопада цього року, вбачається поява нового інституту – «Негласні слідчі (розшукові) дії», проте чинний Кримінально-процесуальний кодекс України переліку таких процесуальних дій не містить, і негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих дій та регулюються у загальному порядку, передбаченому КПК України, хоча є очевидним, що вони потребують спеціального врегулювання.

Шляхом введення нової глави – глави 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії», законодавцем зроблено спробу врегулювати даний інститут.

З появою зазначеного інституту, статтею 40 нового КПК України дещо розширено коло повноважень слідчого, зокрема він уповноважений:

- проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК;
- доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Система негласних слідчих (розшукових) дій спрямована на оптимізацію ролі оперативно-розшукової діяльності у сфері кримінального судочинства. Однак, порядок взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами при провадженні вказаних дій чітко не визначається.

Після внесення заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань повинні поводитися лише негласні слідчі (розшукові) дії, а не оперативно-розшукові заходи. У такому разі оперативно-розшукова діяльність за новим КПК України буде мати місце лише до внесення інформації у реєстр. Факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій та отримана за їх наслідками інформація будуть мати відповідний правовий режим інформації з обмеженим доступом (ст. 246 КПК), що потребує розв'язання низки питань, пов'язаних з доступом до неї (ст. 254 КПК), та певні особливості розробки процесуального порядку збереження і використання протоколів, складених за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них (ст. 252 КПК). Незважаючи на процесуальну можливість слідчого

самостійно не лише призначати, а й проводити негласні слідчі (розшукові) дії (ч. 6 ст. 246 КПК), вбачається за доцільне рекомендувати розподіл виконання функцій, а саме: слідчий призначає їх проведення, оперативні підрозділи проводять та отримані результати передають прокуророві, а останній вже вирішує питання про можливість і доцільність їх використання під час доказування.

Аналіз статей, що регламентують порядок проведення негласних слідчих дій у КПК (статті 224-252), свідчить про певну непослідовність його розробників та колізійність деяких положень. Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 224 проводити негласні слідчі дії мають право тільки державний обвинувач і слідчий. Тобто буквально тлумачення вказаного положення дає змогу дійти висновку, що вказані особи повинні безпосередньо особисто проводити вказані негласні заходи. Це твердження також впливає зі ст. 245 «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи», відповідно до якої слідчий, державний обвинувач мають право особисто або за допомогою технічних засобів таємно проникнути до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.

Водночас відповідно до ч. 3 ст. 224 за рішенням слідчого і державного обвинувача до проведення негласних слідчих дій можуть залучатися також інші особи, що слід відобразити у постанові, оскільки згідно зі ст. 228 у ній повинні міститися відомості про особу, яка буде їх проводити. Отже, можна дійти висновку, що цим рішенням визначаються особи, які також мають право проводити відповідні негласні слідчі дії. Адже встановивши можливість проведення негласних слідчих дій, у Кодексі не передбачено, які саме особи вправі безпосередньо проводити ці дії, їх статус. Тільки у ст. 249 згадується, що під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані фактичні дані, речі й документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або учасниками такої групи чи організації, які на конфіденційній основі співпрацюють з органами досудового розслідування.

Застосування вказаних статей на практиці потребує прийняття спеціального закону, який регулюватиме процесуальний статус осіб, яким доручається проводити негласні слідчі дії, форми взаємодії їх з особами, які доручили їм виконання вказаних дій, і багато інших питань. По суті цей закон перетвориться на чинне нині законодавство про оперативно-розшукову діяльність, призведе до дублювання вирішення окремих питань.

Відповідно до глави 2 «Негласні слідчі (розшукові) дії» КПК слідчий чи державний обвинувач може провести такі негласні дії: спостереження за особою, річчю, або місцем; аудіо- або відеоконтроль місця; контроль за вчиненням злочину; спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 4 ст. 224). Також при здійсненні контролю за вчиненням злочину можуть бути проведені: контрольована поставка, контрольована закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину слідчим (ст. 248). Проте сама специфіка цих заходів передбачає необхідність надання слідчому роз'яснень

щодо процедури їх проведення, що неможливо в рамках КПК і ще раз підкреслює необхідність розмежування слідчих та оперативно-розшукових дій, які повинні бути врегульовані окремо.

Семантика слова «негласний» означає невідомий для інших; прихований, таємний. Саме така таємна спрямованість більш притаманна оперативно-розшуковій діяльності, оскільки вона складається із системи гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Слідчі ж дії — це регламентовані кримінально-процесуальним законом процесуальні дії, що спрямовані на збирання, фіксацію та перевірку доказів. Критеріями віднесення будь-яких процесуальних дій до кола слідчих є: 1) їх пізнавальна спрямованість, тобто спрямованість на збирання, фіксацію і перевірку доказів; 2) наявність передбаченої законом процесуальної форми, відповідно до якої проводяться слідчі дії; 3) можливість порушення в перебігу їх проведення прав та законних інтересів осіб, у зв'язку з чим деякі з них проводяться тільки після дачі згоди на те суду або з санкції прокурора; 4) можливість застосування державного примусу при їх проведенні.

Із наведеного випливає, що негласні слідчі дії, які пропонують розробники КПК, не повністю відповідають вказаним критеріям, оскільки за своєю природою вони є оперативно-розшуковими. Це зайвий раз переконує, що вказані дії повинні бути передбачені у спеціальному законі та не належать до слідчих дій.

Література:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом 11 березня 2011 р. — К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. — 248 с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України (від 13.04.2012 року) Режим доступу: <http://www.ligaZakon.ua>
3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» Режим доступу: <http://www.ligaZakon.ua>
4. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. — М.: БЕК, 1997.
5. Виктор Б.А. Общие условия предварительного расследования. — М.: ВШ МВД СССР, 1971.
6. Гуткин И.М. Органы дознания и предварительного следствия системы МВД и их взаимодействие. — Волгоград: ВШ МВД СССР, 1975. — 72 с.
7. Слинько С.В. Сущность, формы и правовые основы взаимодействия следователя с органом дознания: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Харьков, 1991.
8. Пивоваров В. В. Взаємодія слідчого з органами дізнання при провадженні досудового слідства у кримінальних справах : навч. посіб. / Пивоваров В. В., Щербина Л. І. — Х. : Право, 2008. — 295 с.
9. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. посіб. / А. П. Шеремет. — Чернівці : Наші книги, 2008. — 440 с.
10. Електронний ресурс: http://www.fair.org.ua/index.php/index/news_single/80